

Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentämisen tulee säilyä rahapeli- politiikkaa ohjaavana periaatteena

PÄÄTÖSTEN TUEKSI 5/2023

HAITTOJEN EHKÄISY JA VÄHENTÄMINEN TÄRKEINTÄ

- Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentämisen tulee säilyä rahapoliitiikkaa ohjaavana periaatteena.
- Rahapelituottojen kasvattaminen lisää rahapelihaittoja.

Rahapelijärjestelmän uudistamista vaaditaan yhä kiivaammin. Nykyinen rahapelijärjestelmä perustuu yksinoikeuteen. Sen tilalle on esitetty siirtymistä lisensseihin perustuvaan rahapelijärjestelmään verkkorahapelien kohdalla. Muutoksen tarvetta on perusteltu erityisesti sillä, että sääntelyn ulkopuolisten verkkorahapelien pelaaminen olisi lisääntynyt. Tästä ei ole varmaa tietoa. Aihetta koskevassa keskustelussa rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen ovat jääneet sivuun. Vaikka järjestelmän muuttamista harkittaisiin, rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentämisen tulisi olla rahapeli politiikan tärkein tavoite. Järjestelmästä riippumatta onnistunut haittojen ehkäisy ja vähentäminen edellyttää tehokkaiden toimenpiteiden systemaattista toimeenpanoa.

Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentämisen tulee olla rahapeli politiikan tärkein tavoite

Verkkorahapeleissa, kuten automaattipeleissä, on usein nopea arvontatahti, ja siksi niihin liittyy suuri pelihaittojen riski. Tällaisiin peleihin hävityn rahan määrän kasvu lisää todennäköisesti rahapelihaittoja väestössä. Verkkorahapelien tarjonta ja saatavuus todennäköisesti lisääntyisi, jos otetaan käyttöön lisenssilupajärjestelmä. Tämä ei tue rahapelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä.

Viime vuosina rahapeli politiikassa on vahvistunut kansanterveydellinen näkökulma. Pakollinen tunnistautuminen tulee koskemaan vuoteen 2024 mennessä kaikkea rahapelaamista. Tunnistautuminen mahdollistaa yksilökohtaisten tappiorajojen ja pelikieltojen sekä muiden mahdollisten pelirajoitusten hyödyntämisen. Rahapeliautomaatit on tullut vuoden 2022 alusta sijoitella siten, että niistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittoja. Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla valmisteltu ja rahapeli haittojen ehkäisy tehostamista tavoitteleva rahapeli poliittinen ohjelma valmistui keväällä 2022. Arpajaislain muutoksella katkaistaan yhteys rahapeli tuottojen ja nykyisten edunsaajien välillä, mikä myös helpottaa haittojen ehkäisyä. Väestön terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta on tärkeää, että tätä kehitystä ei hidasteta tai käännetä suurempien rahapeli tuottojen toivossa. Mitä enemmän rahaa peleihin hävitään, sitä enemmän haittoja syntyy. Rahapeli tuottojen kasvattamiseen pyrkivä politiikka on ristiriidassa haittojen ehkäisy ja vähentämisen tavoitteiden kanssa.

Kirjoittaja:

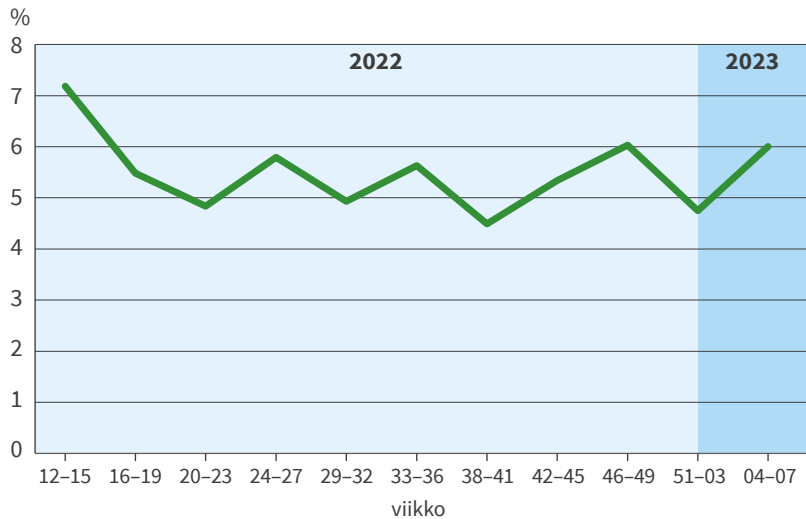
Jani Selin
Erikoistutkija
THL

Sääntelyn ulkopuolisen pelaamisen merkittävästä lisääntymisestä ei ole tietoa

Sääntelyn ulkopuolinen verkkorahapelaaminen on rahapelaamista, jossa pelejä tarjoavat yritykset eivät ole kansallisen sääntelyn kohteena. Tällaista pelaamista ilmenee niin yksinoikeusjärjestelmissä kuin lisenssijärjestelmissä. Suomessa on esitetty, että sääntelyn ulkopuolinen verkkorahapelaaminen olisi lisääntynyt merkittävästi, ja tämän vuoksi olisi järkevää siirtyä lisenssijärjestelmään.

Suomalaisten rahapelaaminen 2019 -tutkimuksen (Salonen ym., 2020) mukaan noin kuusi prosenttia 15–74-vuotiaista oli pelannut muita kuin Veikkauksen verkkorahapelejä viimeisen vuoden aikana. THL on teettänyt vuoden 2022 keväästä alkaen väestökyselyjä sääntelyn ulkopuolisesta verkkorahapelaamisesta neljän viikon jaksoissa. Vastaajia on jokaisessa kyselyssä 2000. Tulokset osoittavat, että noin kuusi prosenttia (18–79-vuotiaista) on pelannut sääntelyn ulkopuolisia verkkorahapelejä viime vuoden aikana (Kuvio 1). Noin kaksi prosenttia ilmoittaa pelanneensa sääntelyn ulkopuolisia verkkorahapelejä viimeisen viikon aikana. Pelaajien osuus väestöstä ei ole muuttunut vuoden 2022 aikana. Tampereen yliopiston Pelaajabarometri 2022 -tutkimuksen mukaan kuusi prosenttia oli pelannut ulkomaisilla rahapelisivustoilla edellisen vuoden aikana ja noin kolme prosenttia kerran kuukaudessa tai useammin. Pelaaminen ei ole yleistynyt verrattuna edelliseen, vuonna 2020 tehtyyn tutkimukseen. Ei ole siis näyttöä, että sääntelyn ulkopuolinen verkkorahapelaaminen olisi yleistynyt väestössä.

”Ei ole näyttöä, että sääntelyn ulkopuolinen verkkorahapelaaminen olisi yleistynyt väestössä.”

Kuvio 1. Viimeisten 12 kuukauden aikana yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisia verkkorahapelejä pelanneiden väestöosuus viikoittain vuosina 2022–2023.

Arviot siitä, miten paljon rahaa mannersuomalaiset häviävät sääntelyn ulkopuolisiin verkkorahapeleihin, vaihtelevat. Poliisihallitus arvioi hävityn rahan määrän olevan noin 300 miljoonaa euroa. Brittiläinen rahapelialan konsulttityhtiö H2 Gambling Capital -yhtiö arvioi tammikuussa 2023 hävityn rahan määrän noin 450 miljoonaksi euroksi. Sääntelyn ulkopuolisiin verkkorahapeleihin hävityn rahan määrän kehityksen arviointia vaikeuttaa se, että kukaan ei julkaise asiasta täsmällistä tietoa. Lisäksi vuonna 2023 Manner-Suomessa otettiin käyttöön maksuestot, jotka vaikeuttavat sääntelyn ulkopuolisten rahapeliyhtiöiden tileille suuntautuvaa rahaliikennettä. Maksuestot koskevat niitä rahapeliyhtiöitä, joiden Poliisihallitus katsoo markkinoivan arpajaislain vastaisesti rahapelejä.

Tietoa on niukasti siitä, miten paljon sääntelyn ulkopuolisia verkkorahapelejä pelaavat henkilöt kokevat haittoja. THL:n teettämien kyselyjen mukaan jopa neljännes sääntelyn ulkopuolisia verkkorahapelejä pelanneista ilmoitti kokeneensa rahapelaamisen ongelmaksi. Näiden vastaajien lukumäärä kyselyssä on hyvin pieni, joten tuloksen luotettavuuteen liittyy epävarmuutta. Auttavissa palveluissa sääntelyn ulkopuolisia verkkorahapelejä pelaavien osuus on kasvanut. Näyttää siltä, että sääntelyn ulkopuolisia rahapelejä pelaavien joukko on varsin pieni, mutta sen keskuudessa rahapeli-ongelmat ovat yleisiä, vakavia ja hävityn rahan määrä suuri.

Rajoitukset tehoavat: Rahapeliautomaattien tiukempi sijoittelu vähensi pelaamista merkittävästi.

Lisenssijärjestelmä tarkoittaa sääntelymallia, jossa lisenssejä (toimilupia) tiettyjen rahapeliin toimeenpanoon myönnetään määrääjäksi tyypillisesti useille pelinjärjestäjille. Saadakseen lisenssin, tulee rahapeliyhtiön täyttää edellytykset, joita lainsäätäjät tai viranomaiset on asettanut.

Onko koko järjestelmän uudistaminen paras keino parantaa tämän suhteellisen pienen joukon tilannetta, jos riskinä on suuremman joukon altistuminen haitoille? Koko väestön tasolla rahapelihaittoja vähentää se, että paljon haittoja aiheuttava rahapeliautomaattipelaaminen on vähentynyt noin 500 miljoonalla eurolla muutamassa vuodessa. Rahapelikulutuksen tason tiedetään olevan yhteydessä haittojen yleisyyteen. Muutos näkyy jo auttavissa palveluissa: rahapeliautomaatit ovat enää harvoin syynä avun hakemiselle.

Sekä lisenssijärjestelmässä että yksinoikeusjärjestelmässä on mahdollista ehkäistä ja vähentää rahapelihaittoja – mutta vain jos tehokkaita toimenpiteitä toimeenpannaan systemaattisesti

Maissa, joissa on lisenssijärjestelmä, esiintyy aina sääntelyn ulkopuolista rahapelaamista. Lisenssijärjestelmässä on tyypillisesti lukuisia lisenssinhaltijoita. Monien lisenssinhaltijoiden taustalla on kansainvälisiä rahapelialan suuryrityksiä. Rahapeliteollisuuden tiedetään vastustavan systemaattisesti tiukkoja rajoituksia ja lobbaavan voimakkaasti. Mikäli lisenssiehdot ja muu sääntely on rahapeliteollisuuden näkökulmasta liian tiukkaa, voi moni yhtiö päättää jäädä sääntelyn ulkopuolelle. Jos sääntelyä on vähän, riskinä on, että haitat lisääntyvät.

Tehokkaita sääntelykeinoja rahapelihaittojen ehkäisyyn ovat esimerkiksi haitallisimpien pelien saatavuuden rajoittaminen, pelien ominaisuuksien sääntely ja riittävän matalat kulutusrajat. Haitallisimpien pelien saatavuutta voidaan rajoittaa määrittelemällä ne pelit, joiden toimeenpano on sallittua ja rajoittamalla pelien fyysistä saatavuutta. Pelien ominaisuuksia sääntelemällä voidaan vaikuttaa pelien arvontatahtiin ja pelien audiovisuaalisiin ominaisuuksiin. Kaikilla näillä pelien ominaisuuksilla on yhteys pelien haittapotentiaaliin. Riittävän matalilla ja riittävän kattavilla tappiorajoilla voidaan vähentää pelihaittoja. Kaikkea pelaamista koskeva yhteinen tappioraja estää häviämästä rahapeleihin suuria summia lyhyessä ajassa. Lisäksi markkinointia rajoittamalla voidaan vaikuttaa rahapelihaittojen muodostumiseen.

Suomessa rahapelaaminen on hyvin yleistä: liki 80 prosenttia pelaa vuosittain jotakin rahapeliä. Rahapeleihin hävityllä rahalla mitattuna suomalaiset ovat yksi eniten pelaavista kansoista maailmassa. Vuonna 2019 14 prosenttia suomalaisista pelasi rahapelejä vähintään riskitasolla (SOGS-mittarilla mitattuna yksi tai enemmän pisteitä). Vuonna 2015 vastaava luku oli 18 prosenttia. Lisäksi myös suuri joukko pelaajien läheisiä kokee haittoja. Rahapelihaitat ovat siis jo nyt yleisiä Suomessa, eikä ole kansanterveydellisesti mitään syytä tehdä päätöksiä, jotka lisäävät haittojen muodostumisen riskiä väestötasolla.

Lisätietoja

Kinnunen ym. 2022. Pelaajabarometri 2022. [Kohti uutta normaalia](#).

Poliisihallitus. 2022. [Manner-Suomen rahapelimarkkinoiden kehitys](#).

Salonen ym. 2020. [Rahapelaaminen, peliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet vuosina 2007–2019](#). THL.

THL, 2023. [Usein kysytyt kysymykset rahapelaamisesta](#).

THL, 2023. [Yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisen rahapelaamisen seuranta](#)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
thl.fi

ISBN 978-952-408-065-1 (verkko)
ISSN 1799-3946 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-065-1>